

EDICIÓ: Grup de divulgació de la història de Fals, Associació Cultural i Recreativa de Fals
COL·LABORACIÓ: Ajuntament de Fonollosa, Cooperativa UMAC, Arxiu Comarcal de Manresa

ASSOCIACIÓ CULTURAL I RECREATIVA DE FALS
Carrer de les escoles, s/n
08259 Fals (Fonollosa)
Telèfon: 938368003

El contingut d'aquesta edició és de divulgació de la història local del poble de Fals. En cap cas es vol ferir la sensibilitat de ningú i, serà d'agrair que qualsevol errada o inexactitud en els escrits, sigui comunicada als redactors de Falcha.

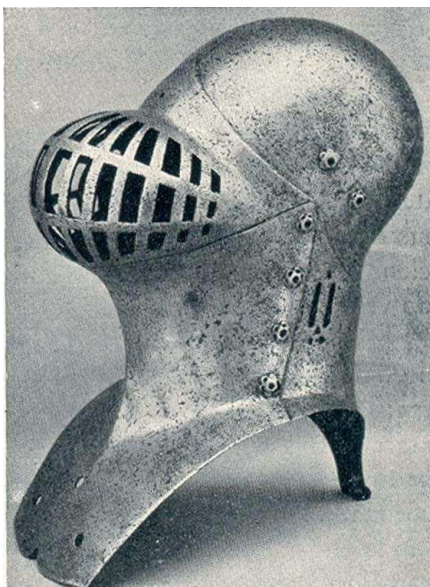

Bernat de Falchs

Era fill de Guillem de Falchs, castlà del castell, i de Sibil·la de Rubinat. Deuria néixer cap a l'any 1285. En el testament que va fer el seu pare el setembre de 1300 va ser anomenat hereu, nomenament que va acceptar, tot comproment-se a servar el cognom i l'escut amb les

armes del seu pare.

Malgrat que el pare seguia vivint, el 1303 Bernat va rebre el vassallatge de tots els pagesos de Fals, que es van presentar davant seu i van declarar els masos, cases i terres que els havien estat cedits pel senyor, així com els censos que pagaven. Aquest capbreu, una còpia del qual s'ha conservat, és un document importantíssim per investigar la història de les cases de Fals.

Elm

Sabem que el seu pare ja era mort el maig de 1307, quan el Bernat va pagar 150 sous a Guillem Olivella, d'Olèrdola, per la compra d'un esclau negre, d'origen sarraí, anomenat Barca. No era l'únic esclau que tenia al seu servei, ja que un document de 1313 fa referència a la detenció indèguda d'un altre esclau seu, també sarraí convertit, que es deia Nicolau. La possessió d'esclaus no era res d'extraordinari, ja que al llarg d'aquell segle, i fins i tot del següent, molts nobles i burgesos rics en tenien. El seu preu era elevat i s'utilitzaven normalment en tasques domèstiques i de confiança. De vegades gaudien d'una gran influència sobre els seus amos. Els esclaus solien ser presoners fets en les campanyes militars que la corona catalana portava a terme al Mediterrani. Si eren capturats "en bona guerra", com en deien, la seva possessió era legal i es podien comprar i vendre lliurement.

El 1309, el vescomte Ramon Folc de Cardona, senyor natural del Bernat, li va cedir una casa que s'havia construït dins del recinte del castell de Fals. El mateix vescomte el 28 d'octubre de 1310 va donar-li permís per reformar i engrandir el molí que hi havia a baix a la riera, autoritzant-lo a prendre la pedra necessària per les obres del casal i la resclosa. El 1316 el vescomte li va cedir, suposem que a canvi d'una compensació econòmica, la percepció dels drets de moltura del molí.

La relació del castlà amb el seu senyor no sempre era planera, sinó que ara i adés sorgien conflictes entre ells, però les crisis se solien resoldre amistosament a través d'alguna persona interposada. És el que va passar, per exemple, el 1313, quan el vescomte es va queixar sobre el repartiment dels guanys que donava "una tafureria" (local on era permès beure, jugar a cartes i daus, i altres coses que ens imaginem) que s'havia autoritzat a Fals. El 1314 també van tenir un conflicte de jurisdicció sobre les multes imposades per un cas de violació a unes dones i l'agressió a un jueu.

També hi havia friccions entre els diversos batlles de Fals, ja que el domini no era exclusiu de la família Falchs, sinó que altres nobles hi tenien drets.

En la seva condició de cavaller, una de les obligacions que tenia Bernat de Falchs era posar-se sota les ordres del seu senyor quan era requerit. Els cavallers tenien bons cavalls i armes i un acompanyament d'escuders i homes d'armes. El 1335 el vescomte Huguet de Cardona es va aixecar contra el rei i aquest va demanar als consellers de la ciutat de Manresa que l'ajudessin a combatre la rebel·lió. Una companyia d'homes de Manresa va fer diverses incursions sobre els interessos dels Cardona i va atacar Fals, Castellfollit i altres llocs. Com a resultat, diverses cases de Fals van resultar incendiades. Bernat de Falchs va escriure una lletra el 1340 a Berenguer de Pontils, castlà del castell de Santa Fe, perquè en el termini de vuit dies es presentés armat de cap a peus amb els seus homes a Tremp, on el Rei estava organitzant la seva host, a punt d'engegar una expedició militar contra els enemics.

Un altre paper que li tocava jugar al Bernat, com a castlà i delegat dels Cardona, era impartir justícia als seus súbdits. Ostentava la jurisdicció baixa, o "mixt imperi", que li permetia posar multes i empresonar, però no castigar corporalment o condemnar a mort, que era una prerrogativa de la jurisdicció alta, o "mer imperi". El 1316 va imposar una multa simbòlica de 2 sous al pagès Berenguer Alzina, per haver tallat uns arbres d'un bosc que no era seu. El 1318 va condemnar a Pasqual Vila a pagar 50 sous, acusat d'haver robat un martell a la farga. El 1329 tenia tancat a la presó del castell a Pericó Miralda, el qual havia agredit a un fill de Bernat Vila.

Bernat havia heretat dels seus avantpassats, juntament amb el feu de Fals, altres possessions. Alguns dels dominis havien anat a parar a la família per via de matrimoni. A més de Fals, tenia els castells de Santa Fe i Talladell i el lloc de la Corbella. El feu de Talladell el tenia cedit per l'ordre militar de l'Hospital de Sant Joan de Jerusalem. També rebia part dels censos dels termes dels castells de Montroig, Odena, Llengua Eixuta, Calders i Guardiola, prop Bagà. El castell de Santa Fe era un alou franc, és a dir, n'era l'amo absolut, així com d'una casa situada a la vila de Torà, i del mas Torreblanca de Fals. Per això aquest mas tenia una situació jurisdiccional particular i diferent de la resta de masos del terme.

Al llarg de la seva vida, el Bernat va augmentar el patrimoni personal amb noves adquisicions, de manera que era un home ric i poderós gràcies a les rendes de les propietats i els privilegis de què gaudia la noblesa.

El setembre de 1319 va comprar un hort situat al costat del Molí de Fals. Dins de l'hort hi havia un colomar, i s'extenia des del portal del molí fins a la bassa, d'una banda, i arribava a la riera, per l'altra. El va comprar a Ramon Alzina i en va pagar 300 sous. El 1325 va aconseguir ampliar el terreny al voltant del molí, permutant amb l'Alzina una feixa amb una peça anomenada el Mallol, al Pla de Sant Miquel. Aquest topònim ens és ara desconegut.

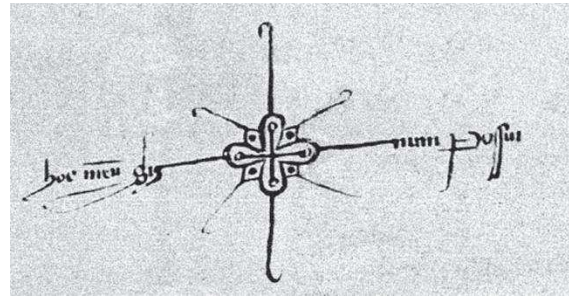
El Bernat tampoc va negligir les qüestions espirituals, tan importants al seu temps. El més destacable va ser la construcció de la capella de sant Joan Evangelista, que va pagar de la seva butxaca. No es va limitar a les obres, sinó que va voler garantir la pervivència del culte en el nou altar. Per això el va dotar d'una capellania o fundació per tal de sufragar les despeses de manteniment. Va assignar a l'altar un prevere o beneficiat (el primer va ser el seu parent Berenguer Avella), i una dotació econòmica

que bastés per resar-hi misses per la seva ànima i pels fidels difunts. En el testament, que després veurem, hi va destinar diversos censos, per valor de 300 sous, que rebia de la ciutat de Manresa, de Santpedor i del lloc de Fals.

Bernat de Falchs es va casar amb Sibil·la i va tenir una nombrosa descendència. El nois Bartomeu, Asbert i Bernat, i les noies Agnès, Esclarmonda, Sibil·la i Blanca. Una part d'ells va dedicar-se a la religió. Així, el Bernat es va fer frare, la Sibil·la, monja al monestir de Sant Pere de les Puel·les, i la Blanca, monja al monestir de Santa Maria del Pedregal. Els altres germans es van casar. L'Asbert ho va fer amb Elionor de Rajadell, però no van tenir fills. L'hereu Bartomeu va unir-se el 1342 amb Saura de Copons. El dot va ser de 28.000 sous, al qual va respondre el Bartomeu amb un escriu de 14.000 sous. L'Agnès la van casar el 1314 amb Bertran de Canyelles. Segons els capítols matrimonials, els pares li van donar un dot de 15.000 lliures, 12.000 del pare, 2.000 de la mare, i 1.000 llegades per un besoncle per part de mare. L'Esclarmonda la van donar el 1337 a Ramon de Pinell, juntament amb 28.000 sous. Aquestes quantitats són un clar exponent de la riquesa de la família.

El 23 de novembre de 1339 va fer testament Sibil·la, la muller del Bernat. Va demanar ser enterrada al peu de l'altar de Sant Joan Evangelista i va deixar petites quantitats a totes les esglésies de Fals i de les rodalies, tal com era costum de fer. Va fer hereus, a mitges, els seus fills Bartomeu i Asbert.

El primer dia d'agost de 1348 Bernat de Falchs va dictar el seu testament a Berenguer Avella, prevere de Santa Fe. Va triar com a marmessors a Guillem de Corbella, Berenguer de Claret, Pere Dianta, el seu fill i hereu Bartomeu, i a fra

Signatura al peu del testament de Bernat de Falchs

Ramon Ferrer. Fra Ramon era frare carmelità i confessor del Bernat. Va manifestar el seu desig de ser enterrat al cementiri de Fals, deixant 3.000 sous pels funerals. Va especificar les donacions per misses que s'havien de fer a cada una de les esglésies i altars. A l'església de Fals, a més de l'altar de sant Joan, que ell mateix havia fet construir, n'hi havia tres més, dedicats a sant Vicenç, sant Nicolau, i santa Maria. Com a garantia dels 3.000 sous deixats al clero, va posar en penyora la vaixel·la de plata i el seu equipament militar; les armes, els arnesos i els cavalls.

A la filla Agnès li va llegar només 100 sous, ja que considerava que el dot que havia rebut era suficient. Al fill Bernat li va destinar 1.000 sous i 50 a la seva néta Sança, filla de Ramon de Pinell. A Bartomeu de Fals, a més de la castlania de Fals, li va deixar la fortalesa de Santa Fe i la resta de castells i termes, així com les possessions que tenia en alou franc.

No se sap amb exactitud quan va morir el nostre personatge, però en tot cas, abans de 1355, quan el seu hereu i successor va retre homenatge de fidelitat a Hug, el vescomte de Cardona.